

Koko tiedonjulkistamisprosessi on kääntämistä

■ Kimmo Pietiläinen

Risto Nieminen esittelee *Tieteessä tapahtuu* -lehden (4/2013) pääkirjoituksessa Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) kansallista tiedeviestinnän toimenpideohjelmaa *Tiede kuuluu kaikille!* Sekä pääkirjoituksen että ohjelman lukeminen kuitenkin osoittaa, että TJNK:n ajatuksissa tiede ei kuulu ainakaan kansalle.

Ohjelmassa esiteitystä 33:sta toimenpiteestä nimittäin yksikään ei tartu tiedonjulkistamisen perustavaan lähtökohtaan, joka on asiantuntijakielellä ilmaistun tiedon kääntäminen kansankielelle. Ja vaikuttaa siltä, että TJNK ei ymmärrä tätä. (Oikeastaan olisi puhuttava suomentamisesta, sillä kääntäminen tarkoittaa esimerkiksi asiakirjan sanatarkkaa siirtoa kielestä toiseen. Noudatan kuitenkin TJNK:n sananvalintaa.)

Nykyään miltei kaikki uusi tieto perustuu luonnontieteelliseen tutkimukseen ja sen vaikutuksiin yhteiskunnan eri tasoilla. Kehitys perustuu uuteen tietoon. Miltei kaikki uusi luonnontieteellinen tieto julkaistaan englanniksi asiantuntijakielellä vertaisten luettavaksi. Se on uuden tiedon maailmalle leviämisen edellytys.

Tiedonjulkistajan tehtävän suunta on täsmälleen päinvastainen, erityisesti Suomen kaltaisesa pienessä maassa. Asiantuntijatieto on esitettävä ymmärrettävässä muodossa suomalaisille, kansalle. Se ”varmistaa kansalaisten oikeuden päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista”. Tämä oikeus toteutuu vain, kun tieto esitetään kansalaisille kansankielellä.

TJNK seuraa toimeksiantonsa mukaisesti ”tieteen, taiteen ja tekniikan eri alojen saavutuksia Suomessa ja ulkomailla ja muun kansallisen ja kansainvälisen tiedon kehitystä”. Sen on siis seurattava tätä tietoa, vaan ei tuotava sitä Suomeen tai tuettava sen tuomista.

Toimeksianto on ilmeisesti johtanut siihen, että TJNK ei ole pohtinut sitä, mikä sen varsinaisen tehtävä on eli asiantuntijatiedon kääntäminen kansankielelle. Oikeastaan TJNK suoraan kieltää keskeisimmän tehtävänsä apurahojensa piiriin kuuluvien asioiden määrittelyssä: ”...käännökset eivät kuulu apurahoituksen piiriin.”

Tiedonjulkistamisen perustehtävä eli uuden tiedon kääntäminen suomeksi on valtava. Suomessa on noin promille maailman tiedemiehistä ja hyvällä onnella täällä tuotetaan noin promille maailman uudesta tiedosta. Tämä on se tieto, jonka suomalainen asiantuntija esittää asiantuntevasti kansalaisille.

Kaikki muu, noin 999 promillea, lähes maailman koko tietokanta, on hänellekin vieraalla kielellä, ja hänen on tiedonjulkistajana käännettävä se ennen kuin hän sen ymmärtää. Kansaa ymmärtää tiedon vasta, kun se käännetään sen omalle kielelle ja julkaistaan. Tällä tavalla toimimalla tarvitaan kaksi käänносprosessia, ja tätä ratkaisua TJNK selkeästi lausumatta suosii. On käytettävä suomalaisia asiantuntijoita. Se hidastaa ja monimutkaistaa tiedon käänносprosessia sen sijaan, että sen pitäisi nopeutua ja selkiytyä, jotta suomalainen tiedon julkistaminen olisi ajassa.

Tiedon julkistamisprosessia voidaan lyhentää ja yksinkertaistaa kääntämällä omien alojensa asiantuntijoiden kansalle suuntaamia alkupepäristekstejä suomeksi. Monet heistä ovat Suomessakin tunnettuja ja arvostettuja, jopa esikuvia sekä tieteessä että tiedonjulkistamisessa, kuten Jared Diamond, joka on Suomen akatemian ulkomaalainen jäsen, ja Richard Dawkins ja Antonio Damasio, jotka ovat saaneet Suomen kulttuurirahaston Reenpää-palkinnon.

TJNK kuitenkin nimenomaisesti kieltäytyy tukemasta tämän tasoisten tekstien julkistamis-

ta suomeksi. Maailmanluokan ajattelu ei kuulu TJNK:n toiminnan piiriin. Pari esimerkkiä *Tiede kuuluu kaikille!* -ohjelmasta kertoo sen tärkeinä pitämistä asioista: 28. ”Viedään pienimuotoisia tiedetapahtumia sinne missä ihmisvirrat liikkuvat, ’pop-up’-tyyppisesti.” 29. ”Korostetaan tieteen avoimuutta tukemalla kansalaisten osallisuutta tieteessä ja luodaan uusia kumppanuuksia kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa.”

TJNK näyttää jatkavan näpertely- ja harrastelulinjallaan. Se keskittyy Suomen ikiomaan promillen osuuteemme maailman tiedosta.

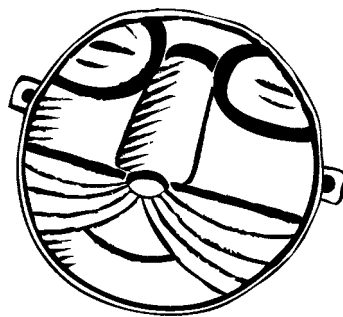
Nieminen mainitsee pääkirjoituksessa kääntämisen kerran merkitykseltään epäselvässä lauseessa: ”Apurahajärjestelmän tulee mahdollistaa myös pitkäjänteinen, ammattimainen tietokirjoittaminen ja siihen liittyvä käännoistyö.” Tarkoittaako tämä, että suomeksi kirjoitettu teksti käännetään jollekin toiselle kielelle? Vai jotakin muuta?

Tiede kuuluu kaikille! -ohjelmassa tietokirjojen suomentamista ei mainita lainkaan. Sen sijaan todetaan, että ”tärkein tavoite on yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen arviointi- ja palkitsemisjärjestelmän kehittäminen”.

TJNK estää tiedon julkistamista avoimesti ja aktiivisesti kieltämällä perustehtävänsä, mutta onneksi vastaisuudessaakin voidaan tietoa julkistamatta viisastella ja kohotella maljoja jollekin.

Olisi paikallaan, että Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan järjestelmän luoneet kertoisivat, miksi se vastustaa tiedon kääntämistä suomeksi. Heillä oli nimetkin: Kari Vaijärvi, Jali Ruuskanen, Jussi Nuorteva.

Kirjoittaja on kustantaja ja suomentaja.

TIEDEKIRJA

Bookstore Tiedekirja

Kirkkokatu 14

**Avoinna ma klo 10–17,
ti–pe klo 10–16.30**

**4.–6.10. 2013
Turun kirja- ja tiedemessuilla,
Turun messukeskuksessa,
osasto A 53–54**

**24.–27.10.2013
Helsingin Kirjamesuilla,
Messukeskus,
osasto 6c87.**

Tiedekirjan syksyn uutuusluettelo ilmestyy Tieteessä tapahtuu -lehden 6. numeron liitteenä marraskuussa.